

Mediastrijd om Suriname

In haar boek *Mediastrijd om Suriname*, de handelseditie van haar proefschrift, vergelijkt Ellen de Vries de wijze van berichtgeving door de Surinaamse en de Nederlandse media over de verhouding van deze landen in de periode 1980-1992. Als ondertitel gaf zij haar boek mee: *Van mythemakers tot nieuwsverduisteraars*.

Allereerst wil ik ingaan op de centrale vragen en casestudies die De Vries heeft onderzocht. De volgende vragen staan centraal:

-Welke beelden schetsten toonaangevende dagbladen als de Telegraaf, de Volkskrant en het NRC Handelsblad (NRC) in Nederland en De West (DW) en de Ware Tijd (dWT) in Suriname van de postkoloniale verhoudingen op cruciale momenten?

-Wat zeggen die beelden – in hedendaags jargon *frames* – over die verhoudingen?

-Hoe en onder welke omstandigheden kwamen die *frames* tot stand en hoeveel macht hebben media eigenlijk? Aan de hand van 6 casestudies over de navolgende gebeurtenissen tracht De Vries deze vragen te beantwoorden:

1. De Decembermoorden uit 1982;
2. Het fenomeen Brunswijk (juli 1986);
3. Nasleep van de gebeurtenissen in Moiwana in november en december 1986;
4. Persreis naar Pokigron aan de vooravond van de verkiezingen in 1987;
5. De kerstcoup van december 1990;
6. De herdenking van de Decembermoorden in 1992.

Elk van deze gebeurtenissen wordt voorafgegaan door een heldere weergave van wat aan deze momenten vooraf is

gegaan en wat daarop volgde. Hierdoor worden – en wel op schitterende wijze – belangrijke delen van onze contemporaine geschiedenis beschreven.

Peren vergelijken met awara's?

Naast een uitvoerige bespreking van theorieën uit de discipline mediastudies, gaat De Vries uitvoerig in op de gebeurtenissen tussen 1980 en 1992. Ze schijnt daarbij geen relevante bron die over deze periode verhaalt, ongelezen te hebben gelaten, niet te hebben gesproken of heeft willen spreken. Evenwel dringt de vraag zich aan de lezer op of niet ongelijkheden worden vergeleken, vooral wat de gekozen periode betreft. De genoemde kranten uit Nederland hebben gemiddeld een lange geschiedenis achter zich en een groter aantal lezers en kunnen mede daardoor bogen op meer financiële middelen en vaak beter opgeleide journalisten. Het feit dat journalisten zich kunnen specialiseren en daardoor zich beperken tot een bepaalde sector of een bepaald land is een ander voordeel ten gunste van de Nederlandse media. Het niveau van de kranten in Nederland wordt verhoogd door de gemiddeld hogere opleiding van de bevolking waardoor een kritischer zin wordt ontwikkeld ten opzichte van de krant. Voorts bestaat er een gezonde 'wedijver' met overige West-Europese kranten en landen ver buiten Europa, wat op zich niveauverhogend werkt.

Last but not least moeten kanttekeningen geplaatst worden bij de periode van onderzoek waarvoor gekozen is. In die periode heeft Nederland een goed functionerende democratie, terwijl in Suriname een autocratisch bewind (lees dicta-

tuur) het voor het zeggen heeft met de nodige beknotheid van de persvrijheid. Ik vraag me dan ook in gemoede af of er geen peren met awara's zijn vergeleken. In dit verband kan er veel afgedongen worden op de term 'interpretatiekader', wat een belangrijke rol speelt in dit boek. Volgens de schrijfster definieert interpretatiekader wat het probleem is om de oorzaken te definiëren en bevat dikwijls een moreel oordeel en suggereert oplossingen.

De vraag is wat we moeten denken van het interpretatiekader van de Surinaamse journalisten in die dagen. Het is toch voldoende bekend dat wat in die periode in Suriname geschreven werd, niet door

de journalisten werd gedacht en wat door hen gedacht werd, niet werd opgeschreven.

De schrijfster verhaalt zelf over de censoren op de redactie van DWT, toen deze als enige dagblad in Suriname mocht verschijnen. Tevens is relevant de zelfcensuur, waar de schrijfster ook melding van maakt. Interessant is wel de onderlinge vergelijking – op nationaal niveau – van Nederlandse en Surinaamse kranten met elkaar. Duidelijk blijkt dat de ideologische oriëntatie van de krant een behoorlijke duit in de zak doet wat de kijk op Suriname, Nederland en hun politici betreft. Deze ideologische oriëntatie – zo u wilt maatschappijvisie – ontbreekt bij de Surinaamse kranten c.q. media.

Winied, dé foto, het onderschrift en meer

Interessant is de zoektocht van de Surinaamse journalisten – in die moeilijke dagen – naar de grenzen van het 'toelaatbare'. De schrijfster bewijst ons een enorme dienst door uitvoerig in te gaan op de rol van de rubriek Winied en wat satire (en creativiteit) vermag in zulke situaties. Met deze rubriek werd baanbrekend werk verricht voor de terugkeer van de vrije pers.

Hoe er gemanipuleerd kan worden met een foto laat De Vries – zij die het nog niet weten – ook zien aan de hand van de bekende afbeelding van president Shankar, die al dan niet vermeend moet wachten om toegelaten te worden tot de werkruimte van de toenmalige Nederlandse premier Lubbers. De Vries vraagt zich af waarom gekozen wordt voor juist die foto en ze vraagt aandacht voor het

onderschrift bij de foto. Bij het lezen van dit alles komt de vraag op of het kwaad niet had kunnen worden voorkomen als het weerwoord van president Shankar het volk eerder had bereikt. Zie daar de noodzaak van een goed werkende voorlichtingsdienst. Maar helaas hebben van de regeringsleiders die Suriname in de recente geschiedenis heeft gekend slechts Pengel, Wijdenbosch en Bouterse het belang van goede voorlichting onderkend. Bij de laatste zien wij echter een enorme strijd tussen 'propaganda' en 'voorlichting' en welke de eerste plaats mag bezetten. Duidelijk geeft De Vries aan dat in de periode van censuur de mens naar andere kanalen zoekt om de honger naar nieuws te stillen. En precies daar zetten machthebbers de deur wagenwijd open voor mythemakers. Hoeveel kan je verborgen houden in een kleinschalige samenleving als Suriname? Ellen de Vries heeft een verdienstelijk werk geschreven. Het waren vele pagina's waarbij wel de vraag gesteld kan worden of het niet wat minder had gekund. De lezer krijgt vaker het gevoel van onnodige herhalingen. Ik denk dat het verhaal met minder woorden even boeiend verteld was. Ik had ook graag antwoord op de vraag waarom op bladzijde 285 een cartoon wordt besproken die op bladzijde 267 staat?

Tot slot werp ik de vraag op of niet via tabellen de bevindingen van de verschillende kranten per casestudie weergegeven konden worden. Dat zou de overzichtelijkheid zeker ten goede zijn komen. Maar zeker verdient Ellen de Vries lof voor het verdienstelijke werk dat ze geleverd heeft.

[Hans Breeveld]

Ellen de Vries over postkoloniale verhoudingen

Dit boek gaat over de postkoloniale verhoudingen tussen Suriname en Nederland, afgebakend in een bepaalde periode. Hierbij wordt uitgegaan van beeldvorming over de verhoudingen. Hoe en onder welke omstandigheden kwamen die beelden tot stand? En hoeveel macht hebben de media? Het boek is geschreven door Ellen de Vries en is een bewerking van haar proefschrift. De Vries, zelf journalist geweest, heeft niet alleen geschreven vanuit haar studeerkamer. Verschillende keren is ze in Suriname geweest, met name bij een zitting van het acht december strafproces. Na de Decembermoorden werd de ontwikkelingshulp opgeschort. Daarover heerste er strijd tussen Suriname en Nederland. Maar de strijd tussen beide landen leek zich ook naar de pers te verplaatsen in een woordstrijd. De studie van Ellen de Vries heet *Mediastrijd om Suriname*. *Van mythemakers tot nieuwsverduisteraars*, en bestrijkt de periode 1980-1992. Mythemakers slaat dan op de verwijten dat de Nederlandse media Ronnie Brunswijk tot een held hebben gemaakt. Nieuwsverduisteraars verwijst naar het rooms-katholieke weekblad 'Omhoog' dat een kritische rubriek had die ging over nieuwsverduistering door de regering van Suriname.

Ellen de Vries

De studie is zeer gedetailleerd en laat aan de hand van zes cases zien hoe de berichtgeving van beide zijden (Nederland en Suriname) geschiedde. Veelal gaat de schrijfster uit van de zogeheten 'Framing theorie'. Bij mediaframe is er sprake van berichtgeving over een bepaald onderwerp die steeds vanuit hetzelfde perspectief plaatsvindt. Doordat journalisten zaken steeds vanuit eenzelfde invalshoek interpreteren, ontstaat er een beeld rond een nieuwsitem dat zichzelf steeds opnieuw bevestigt. Een goed voorbeeld is het frame rondom Ronnie Brunswijk en zijn Jungle Commando. (Bouterse: 'Er is grootscheepse campagne gevoerd tegen ons land en tegen de regering vanuit de Nederlandse media. Die campagne heeft ten doel om een verminkt beeld te geven van alles wat in ons dierbaar land gebeurt' (p.185). Anderzijds was de berichtgeving vanuit Surinaamse zijde omhuld met censuur. Mediaframe is dus de manier waarop een onderwerp wordt gepresenteerd en geïnterpreteerd. Journalisten worden bij dit proces (*framebuilding*) zelf ook beïnvloed, deels door de keuze van de informatiebron. Een mediaframe bepaalt vervolgens vanuit welk perspectief de luisteraar, kijker, lezer een bericht interpreteert. De Surinaamse situatie was er een van censuur. Slechts De Ware Tijd, de SRS en de STVS functioneerden. Het gevolg was dat de berichtgeving over de politiek in alle drie de media hetzelfde was. Hiermee waren de media, als spreekbuis van de regering, onbetrouwbaar geworden voor de consument. Men hunkerde naar nieuws. Radio Nederland Wereldomroep, die veel over de situatie in Suriname publiceerde, inclusief het 'Bladenoverzicht', sprong in het gat. Daarom werd middels een fluitsignaal van Telesur deze zender gestoord. Radio Nederland bood tegenwicht. Ze bracht berichten die niet gehoord mochten worden. Radio Nederland werd beschouwd als een betrouwbare bron (soms een 'mythemaker'). En zo drong, via de omweg van de Wereldomroep van

Nederlandse journalisten, de berichtgeving over Suriname binnen. De Nederlandse media werd eenzijdige berichtgeving verweten door de Surinaamse overheid. De Vries gaat in op de vraag of dat beeld klopt. De Nederlandse situatie was er een waarin de Nederlandse media vrij zijn in hun nieuwsgaring en interpretatie. De voorbeelden waarin dit tot uiting komt zijn te lezen in gedeelten uit het boek waarin Nederlandse journalisten aan het woord

komen en hun mening geven over de berichtgeving met betrekking tot Suriname.

Op pagina 209 wordt tevens een ander beeld van de Nederlandse journalisten geschetst, met het geval Pokigron uit 1987 (kort voor het referendum voor een nieuwe grondwet). Het SNA (Surinaams Nieuws Agentschap) en de NVD hadden een bericht uitgegeven dat het nationaal leger een terroristennest bij Pokigron had uitgeroerd. Het Jungle Commando ontkende en deelde mee dat het leger een moordpartij onder de bewoners had aangericht. Nederlandse journalisten mochten 'embedded' (onder begeleiding van de militairen) mee naar Pokigron. Ze publiceerden daarna dat het bericht van het JC niet waar was. Zo beschouwd geeft *Mediastrijd om Suriname* ook een aardige inkijk in zowel de berichtgeving vanuit Suriname als vanuit Nederland. Het boek geeft ook een goed beeld van zowel de Nederlandse als de Surinaamse omstandigheden waarin nieuws gemaakt wordt, ook rijkelijk geïllustreerd met foto's. Het meest opvallend blijft de foto van ex-president Shankar die, wachtend buiten in de decemberkou in een veel te grote jas, door premier Lubber ontvangen moest worden. Deze foto heeft een grote rol gespeeld in de verdere invloed van de militairen op de Surinaamse politiek. Deze foto gaf aanleiding tot vele interpretaties van de verhoudingen niet alleen in de Surinaamse politiek maar ook die van Suriname en Nederland. Wat was de bedoeling van de maker van de foto? Waarom koos hij voor deze foto? Hoelang moest Shankar wachten? Een voorlichter had deze foto nooit toegestaan. Maar de regering Shankar gaf weinig tot niets om voorlichting.

Als lezerseditie hoefde de studie volgens mij niet zo uitgebreid (366 pagina's) te zijn. Maar anderzijds is het door het grote aantal bronnen heel handig voor onze journalisten die verder willen graven in een bepaald onderwerp en tijdperk. Het boek is juist vanwege de zes casestudies zeer actueel en biedt een blik op de journalistiek gedurende die tien jaar. Het acht december strafproces is nog gaande. De volledige uitvoering van het Moiwanaonnis (2005) van het Inter Amerikaans Hof voor de Rechten van de Mens laat nog op zich wachten. Voor onze journalisten de vraag: Welke les valt er te leren uit deze periode? Een aanrader!

[Glenn Truideman]

Ellen de Vries: *Mediastrijd om Suriname. Van mythemakers tot nieuwsverduisteraars (1980-1992)* Zutphen: Walburg Pers (2017). ISBN 978 9 462 491 700

Manipuleren met informatie

En paar maanden geleden, op 17 augustus 2017, schreef Sandew Hira (Dew Baboeram) op de site 'Suriname Herald' een stuk over de studie van Ellen de Vries. Hij had een uiterst negatief oordeel en betitelde haar als een manipulator van de berichtgeving. Daarbij noteert hij dat ze – als onderzoeker – wel zijn bronnen heeft ingezien, maar die (volgens hem) niet op de juiste wijze heeft aangewend. Ze geeft wel de pro's en contra's aan maar concludeert: 'Hoe innig de banden tussen de Nederlandse regering en Brunswijk precies waren, wordt uit de bestudeerde stukken niet helder.' (p. 58). Dat, terwijl Hira volgens hem toch omstandig heeft aangegeven dat Nederland wel degelijk de Binnenlandse Oorlog van Brunswijk tegen het Bouterse-regime financieel heeft gesteund. 'Ze heeft mijn boek geraadpleegd. Dat blijkt uit haar verwijzingen. Daarin zijn de bewijstukken voor de Nederlandse betrokkenheid uitgebreid geciteerd uit de archieven van het Ministerie van Buitenlandse Zaken met verwijzing naar de archiefnummers. Ik schrijf over een brief van Brunswijk aan minister Pronk waarin hij uitgebreid bericht over de Nederlandse financiering van de Binnenlandse Oorlog. De brief is gedateerd 19 april 1991.' Het zou hier gaan om financiering van pakketten voor familieleden van de Jungle Commando-leden. Maar als ik de brief van Brunswijk goed lees gaat het om pakketten voor mensen die naar Frans Guyana waren gevluht, tenminste: het bedrag staat in Franse francs genoteerd. Omdat het Zeister Zendings Genootschap verantwoordelijk was voor de goederen, lijkt het me dat het hier gaat over humanitaire hulp. Hira stelt verder dat het enige doel van de Nederlandse media is om de waarheid over wat er in Suriname gebeurd is, te verdoezelen. 'Ze is een trouwe soldaat in de witte mediacompanie van het koloniale leger dat de mediaoorlog tegen Suriname voert.' Op deze plaats mag wel gesteld worden dat De Vries niet zomaar een boek heeft geschreven. Het gaat hier om een proefschrift, dat door een promotiecommissie is beoordeeld en zij heeft daartoe gebruik gemaakt van allerlei bronnen. Hoe je die aanwendt, is des onder-

zoekers. Maar die keuzen worden wel aan wetenschappelijke standaarden getoetst. Een promotiecommissie zal niet zomaar zaken accepteren die niet door de beugel kunnen, behalve als die feiten niet door henzelf te controleren zijn. (Zoals gebleken is uit studies van de universiteit van Tilburg, waarin de professor Sociale Psychologie Diederik Stapel onderzoeksgegevens had verzonden en gemanipuleerd om wenselijke uitkomsten te verkrijgen.) In het geval van De Vries echter, kan iedereen de bronnen naslaan op de juistheid van de gegevens die zij heeft aangehaald. Daarnaast geeft Hira aan dat de auteur dik is betaald voor het boek. Dit suggereert dat ze heeft beantwoord aan een vraag van haar zogenaamde werkgevers; dat de conclusies in haar onderzoek zo zijn geformuleerd om in het voordeel van Nederland te werken. Hira is wel zo verstandig om aan te geven dat de geschenken bedragen niet vermeld staan. Daarmee zou hij zijn eigen bewering onderuithalen. Er zijn namelijk heel wat instanties waar je aan kunt kloppen om financiële steun voor een promotie, waaronder de vergoeding van studiereizen of het publiceren van de resultaten als handelseditie, zoals het hier op de literaire pagina gerecenseerde exemplaar.

Op dinsdag 12 december jongstleden heeft Ellen de Vries haar boek gepresenteerd in het Nationaal Archief Suriname (NAS). Rita Tjin Foe heeft, als nationaal archivaris, aangegeven dat ze het erg waardeert dat als mensen een groot deel van hun onderzoek hebben verricht in het NAS, zij ook de resultaten daarvan presenteren in dat gebouw. De Vries gaf ons de rode draad van haar boek aan de hand van foto's en filmpjes, en die zijn heel belangrijk en verhelderend. Elke auteur heeft een perspectief, een visie, van waaruit zij/hij schrijft. En elke lezer interpreteert de informatie weer vanuit zijn eigen referentiekader. De veelheid, maar ook de variatie aan bronnen, maken wel dat er een breed palet aan historische kennis wordt overgedragen. En daar kunnen we allen van leren. [Hilde Neus]

Ellen de Vries in geanimeerd gesprek met Jerry Egger
foto H. Neus